

■ Ana Blandiana

Əsl adı-soyadı Otilia Valeria Coman olan Ana Blandiana 1942-ci ildə Rumıniyanın Ti-mişoar şəhərində doğulub. Şairə, nasir və jurnalist kimi tanınır. Klujə Universitetində ali təhsil alıb. Atası keşiş olub və o vaxtkı kommunist rejim tərəfindən guya “ideoloji baxım-dan zərərsizləşdirilərək” uzun illər həbsdə saxlanılıb. 1976-cı ildən, yəni əsərləri xarici ö-lkələrdə çap olunmağa başlayandan sonra, Ananın adı ölkəsinin gizli xidmət orqanları tərə-findən dissident yazarlar siyahısına salınır. 1989-cu ildə xalq Nikolae Çauşeskunun rejimi-nə qarşı ayağa qalxandan sonra bu yazar ölkəsinin ictimai-siyasi həyatında nüfuzlu şəxsiy-yətlərdən birinə çevrilir. Hazırda o, Rumıniya PEN-klubunun fəxri prezidenti, “Vətəndaş Akademiyası” adlı hüquq müdafiəçiləri fondunun prezidenti və “Kommünizm qurbanları Memorialı”nın direktorudur. Ədəbiyyatın inkişafı sahəsindəki xidmətlərinə görə Ana Blan-diana 1982 və 1988-ci illərdə beynəlxalq Qottfrid fon Hörder ödülünə, 2002-ci ildə Vilenit-sa mükafatına, 2005-ci ildə Kamayore ödülünə, 2009-cu ildə isə Fransanın Fəxri Legion ordeninə layiq görülüb-dür. 2016-cı ildən Rumıniya Elmlər Akademiyasının müxbir üzvüdür. Stefan Mallarme adına Poeziya Akademiya-sına, Avropa Poeziya Akademiyasına və UNESCO yanında Dünya Poeziya Akademiyasına üzv seçilibdir. Əsərləri dünyanın bir sıra dillərinə tərcümə olunubdur. İyirmi altı şeir kitabının (“Birinci şəxsin cəm halı” (1964), “Həs-sas daban” (1966), “Üçüncü sirr” (1969), “Əlli şeir” (1970), “Oktyabr, noyabr, dekabr” (1972), “Şeirlər” (1974), “Qum saati” (1983), “Ölümün səhəri günü” (1996), “Hisə bulaşmış mələk” (2004), “A4 mənim vətənimdir” (2010) və sair), 5 nəsr, 13 esse və bir neçə tərcümə kitabının (ümumilikdə 47 kitabın) müəllifidir. 2019-cu ildə o, nüfuz-lu Buker mükafatına başlıca namizədlərdən biri olub. Təqdim olunan essevarı hekayə yazarın “Manipulyasiyalar haqda saxta traktat” sənədli nəsr kitabından seçilibdir.

Avtobus dayanacağında

Bu əhvalat 1993-cü ilin yanva-rında Strassburqda baş vermişdi. Şəhərin mərkəzində yerləşən Av-ropa Şurasına getməkdən ötrü av-tobusun gəlişini gözləyirdim. Yağış çisələdiyindən avtobus dayanaca-ğının damının altına sığındım. Da-yanacaqdağı skamyada bir kişi oturmuşdu. Onunla elə ilk dəqiqə-dən yağışın yağmasına qarşı bir həmrəylik duymaqda idik, ən azın-dan baxışlarımızdan qarşılıqlı rəğ-bət sezilirdi və sanki bu yolla bir-birimizi artıq salamlamışdıq da. Bu, yaşlı bir cənabdı, arıq olsa da, üz cizgiləri düzgün, dərisi isə qara-yanız idi, nəcib görkəmindən həm kübarlıq, həm də dərin zəka yağır-dı, ya da bu cəhətlərin hər ikisi ey-ni vaxtda onda cəmlənmişdi. Am-ma bununla belə, onda izaholun-maz dərəcədə bir qədimlik, keçmi-şin dərinliklərindən süzülüb gələn və əcdadlarımıza xas nə isə var idi. “Yəqin hindlidir” - deyə düşün-düm, ədəb-ərkan çərçivəsində bu adamı altdan-altdan süzməyə baş-ladım, bunu edərkən zamanın axa-rını - həm də bir ömrün və ya han-sısa insan nəslinin yaşadığı za-man kəsiyini yox, bundan qat-qat çox şeyi, yəni zamanın özünü seyr elədiyimin də fərqi deydim. Yeri gəlmişkən, elə o da mənə göz qo-yurdu və bəlkə də, bunu ürkək ba-xışlarımı öz üzərində sezdiyi üçün edirdi. Hətta bir ara o, mənə gü-lümsədi də. O ara kişinin üz cizgi-ləri qəfildən dəyişdi və bu təbə-süm öz sahibinin fərqli, daha aşı-ğı, yəni daha müasir və adi təbə-qədən biri olduğuna diqqətimi çək-di. Daha sonra o, bu təbəssümün bir növ davamı kimi, cibindən sel-lofan paketə salınmış kiçik bir kar-ton parçası çıxartdı. Bunun üzərində əyri-üyrü çap hərfləriylə, həm də fransız dilinə yaxın bir dildə ya-zılmışdı ki, o, rumin əsilli bir qara-çıdır, insan hüquqlarına dərin hö-rmət bəslənən Fransada məskun-laşmaq üçün hər hansı köməyə möhtacdır. Əlimdə tutduğum bu kartonu süzərkən mən karıxıb qal-mışdım, düşdüyüm vəziyyət komik idi, çünki bayaqkı ilk təəssüratım ilə reallıq arasında dərin uçurum yaranmışdı. Bir anlığa hər hansı kəlmə kəsmədən kartonu kişiye qaytarmaq keçdi içimdən, ancaq bu insanın ilk anlardan mənə aşıla-

dığı təbəssüm və rəğbət hissi, ən nəhayət, tərəddüdlərə qalib gəldi və mən gülümsəyərək dedim: - Elə mən də ruminam. Kişi hər hansı tə-əccüb və ya çaşqınlıqdan uzaq bir tərzdə dilləndi: - İşə bax ha! Əcəb bəxtim gətirir! Ətrafımda bu qədər fransız qaynaşsa da, mən burada da rumin bir xanıma rast gəldim. Duyduğumuz qarşılıqlı rəğbət his-sinin təsiriylə hər ikimiz güldük və bəlkə də, məhz bu isinişmə sayə-sində mən səmimi söhbətə keçmə-yə bir fürsət qazandım. Xəbər al-dım: - Çoxdan Fransadasınız? - Üç il olar. - Amma ötən illər ərzində öz ölkəmizdə də çox şey dəyişib. İndi orada iki, ya üç partiya var. Artıq vətənə qayıda və mübarizəyə qo-şula bilirsiniz... - Xəlif gülümsə-məklə dəqiqləşdirdim: - İrtica ilə mübarizəyə. O, kartonu əlimdən al-dı: - Hə, hə, gəlin, o mövzuya to-xunmayaq. Hərə nə cürsə yaşama-lıdır da... Biz də başımızı buralarda gırləyirik... - Bəyəm Rumıniya ilə müqayisədə burada baş gırləmək daha asandır ki? - Əlbəttə, buralar daha yaxşıdır, bura varlı yerdir, hərçənd burada da əziyyətə qat-laşmalı olursan. Araya sükut çökdü və mən onu doldurmaq üçün so-ruşdum: - Strasburqda yaşayırsı-nız? Bu sualdan heyrtlənibmiş ki-mi və mənə bir sirr açarmış kimi dedi: - Yox, canım. Biz burada yo-lüstü dayanmışıq. Avtomatik şək-il-də soruşdum: - Bəs buradan ha-raya gedəcəksiniz ki? Bunun ar-dınca o, səmimi etiraflara keçdi və

indi onları burada sizlərlə bölüşə-cəyəm, ancaq onların məzmunu yox, məhz hansı şəraitdə mənə eti-raf olunmasıydı mənə təsir edən. İllah onu dinləyim deyə, gələn iki avtobusa minməkdən vaz keçdim. Kişi dedi ki, ailəsi ilə birgə Lionda məskunlaşıb, orada onlara sosial mənzil ayrılıb və cürbəcür işlərlə məşğuldur. Ara-sıra Fransanın hö-kumət dairələri onları çağırır, ölkə-ni tərk etsinlər deyə, bəlli bir məb-ləğ və sərhədə qədər getmək üçün yol biletləri təklif edirlər (indi yanlış xatırlamırsam və bunu tam əmin-liklə deyə bilməsəm də, söhbət ha-radasa 700 frankdan gedirmiş). Məbləği almaqla onlar Fransa əra-zisinə bir daha ayaq basmamaq barədə sənədə də imza atmışlar. Bu prosedurun ayrıca bir insana və ya ailənin çoxsaylı üzvlərinə tətbi-qindən asılı olaraq, məbləğ yetə-rincə böyüyə, şişə bilirmiş. Alman-ya sərhədini keçən kimi bu insan-lar təkrar Fransaya gedən qatarlara əyləşirmişlər və bir neçə saat son-ra icazəsiz şəkildə təkrar geri dö-nürmüşlər. Bu “icazəsiz” sözü, əs-lində, burada yersiz səslənir, çünki adıçəkilən ölkələr arasında sərhəd-keçid məntəqələri yerli-dibli yox-dur. Sonra bu qaçqınlar hansısa şəhərdə qatardan enib, sənədlərini itirdiklərinə və ya onların oğurlan-dığına dair polisə müraciət edirlər-miş, həm də hər dəfə fərqli ad-so-yadlarla yeni sənədlər almışlar. Bir müddət sonra bu insanları yenə idarələrə çağırırmışlar, bəlli bir

məbləğ və sərhədə qədər yol bileti verməklə, həm də bir daha geri dönməmək şərtiylə Fransa ərazisi-ni tərk etmək onlardan xahiş olu-nurmuş. Onlar da guya bununla ra-zılaşmışlar, amma Almaniya sərhədini keçən kimi qatarla təkrar Fransaya dönüb, başqa bir şəhər-də məskən tapmaqla, yenidən poli-sə şikayət edirmişlər və sair və ila-xır. Karuseli xatırladan bu oyunun hansı sürətlə cərəyan etdiyini deyə bilmərəm, ən azından bu yeni tanı-şım eyni ritualı artıq dörd kərə təkrarlaya bilmişdi. Hazırda o, növbə-ti dəfə Fransada idi, dünden axşam geri dönmüşdü və yuxarıda sadala-nan o işləmlərin icrası üçün Liona yollanacaqdı. Onu heyret içində süzürdüm, hərçənd danışdıqları mənə hər hansı təəccüb-filan doğurmamışdı: - Bəs fransızlar necə, bütün bunların fərqi deyillər ki? Buna oxşar sualı mən hələ uşaq ikən, nəhəng əjdahaların başının asanca aldadılması haqda nağılları dinləyəndən sonra da verərdim. - Yox, fərqi deyillər, çünki onlar insan hüquqlarına hörmətlə yana-sırlar və bu səbəbdən insanların sərbəst yerdəyişmələrinə qəsdən hər hansı maneə yaratmırlar. Bu yerdə özümü tuta bilmədim, onu incitmədən və ya aşağılamadan dedim: - Ancaq siz verdiyiniz vədi pozmaqla, həm onları, həm də qa-nunlarını ələ salmış olursunuz. O, bundan heç incimədi və şəxsi lə-yaqət hissini qoruyaraq, bu sözlər-lə söhbətimizə yekun vurdu: - An-caq hər xalqın da məhz özünə xas qanunları var. Həqiqətən də, buna verəcək bir cavab tapmadım. Söhbətə başladığımız vaxtdan bəri sayca üçüncü avtobus bu dəm da-yanacağa yan aldı. Səmimi söhbə-tə görə bir-birimizə təşəkkür et-məklə, həyatda uğurlar diləməklə, biz həmyerlimlə xudahafizləşdik. Məndə elə ilk anlardan rəğbət doğuran bu insanın etiraflarının həqi-qiliyini yoxlamaq üçün heç bir cəhd göstərmədim, çünki ona bəslədiyim etimad həтта sarsılandan sonra da bu rəğbət itib-getməmiş-di. Avtobusa minərək mən hazırda yaşadığım bu qitədə insan hüquq-larının qorunması üzrə mərkəz sa-yılan Avropa Şurasının ofisinə yol-landım. Ancaq o ara bir fikir məni heç tərk eləməirdi: ən müxtəlif təbə-qələri təmsil edən insanlar arasın-dakı hüquqlar və rəsmi əlaqələr necə də nisbi səciyyə daşıyırmış, çünki bu cür münasibətlərdə tək-cə güclülər zəifləri idarə eləməirdi, mü-barizə ədalətli olduğundan zəiflər də onları idarə edənləri öz əllərin-də bir silaha çevirmək fürsəti qaza-nırdılar. Bir də ki, bu qədim qaraçı xalqı minillər boyu öz ilkin müqə-dəratını, düşüncə tərzini və adət-ənənələrini qoruyub-saxlaya bilib-dir, başqalarının bunları dəyişdir-mək cəhdlərinə və başqa xalqların qoyduğu qanunlara o, zərrəcə mə-həl qoymur, özünün idarə olunma-sıyla bağlı cəhdlərə və istənilən in-kişafa qarşı da yetərincə güclü bir immunitetə sahibdir. Get-gedə da-ha artıq dərəcədə öz ideyalarının, altruzmin və illüziyaların qurbanı-na çevrilən bugünkü dünyada sözü-gedən və hər cür dəyişikliklərdən imtinaya əsaslanan bu immunitet isə yenilməz bir qüvvədir. Elə bu qənaətlə də mən gəlib Avropa Şu-rasına çatdım.

Dilimizə çevirdi
Azad Yaşar

9 noyabr 2019

WWW.KASPI.AZ

HEKAYƏ
17